

პ. ნ . სავიცი

ევრაზიულობის გეოგრაფიული და გეოპოლიტიკური საფუძვლები

რუსეთს ჩინეთზე გაცილებით მეტი საფუძველი აქვს, „შუამდებარე სახელმწიფოდ (ჩინურად „ჩჟუნ-გო“) იწოდებოდა. და რაც მეტი დრო გავა, ეს საფუძვლები მით უფრო მკაფიო გახდება. რუსეთისათვის ევროპა მხოლოდ ძველი მატერიკის ნახევარკუნძულია, რომელიც მისი საზღვრების დასავლეთით მდებარეობს. ამ მატერიკზე რუსეთს ძირითადი სივრცე, მისი ტორსი უპყრია. ამასთან, ევროპულ სახელმწიფოთა საერთო ფართობი 5 მლნ კვ. კმ-მდეა. რუსეთის ფართობი კი, თუნდაც სსრკ-სეული დაყოფით, ბევრად აღემატება 20 მლნ კვ. კმ-ს (განსაკუთრებით, თუ მას მონგოლეთისა და ტუვის სახალხო რესპუბლიკათა სივრცეებსაც დავურთავთ - ადრე რომ „შიდა მონგოლეთადა“ და „რიანხოს მხარედ“ მოიხსენიებდნენ და ამჟამად, ფაქტობრივად, საბჭოთა კავშირის ნაწილებად მიიჩნევენ).

მეცხრამეტე საუკუნის მიწურულსა და მეოცის დამდეგს მცხოვრებ რუსებს, მცირე გამონაკლისის გარდა, არ ახსოვდათ იმიერურალის სივრცეები (ერთი მათგანი, ვისაც ეს არ დავიწყნია, გენიალური რუსი ქიმიკოსი დ.ი. მენდელეევი იყო). ახლა სხვა დროა. მთელი „ურალ-კუზნეცის კომბინატი“, თავისი ბრძმელებით, ქვანახშირის მადარობით, ახალი ქალაქებით, რომლებშიც ასობით ათასზე ბევრად მეტი მცხოვრებია, ამიერურალში შენდება. იქვე აშენებენ „ტურკსიბს“. რუსული კულტურის ექსპანსია არსად ისე ფართოდ და სტიქიურად არ მიმდინარეობს, როგორც ამიერურალის მეორე ნაწილში - ე.წ. „შუაზიურ რესპუბლიკებში“ (თურქმენეთი, ტაჯიკეთი, უზბეკეთი, ყირგიზეთი). რუსული მიწების მთელი ტორსი ცოცხლდება - „ნეგორელის ისრებიდან სადგურ სუჩანამდე“. ვითარების ამგვარი ცვლილება ევრაზიელთა დამსახურებაა. მაგრამ ამასთან ერთად, სრულიად მკაფიო ხდება რუსეთის, როგორც ძველი მატერიკის ცენტრალური სამყაროს, ბუნებაც. იყო დრო, როცა გეჩვენებოდა, რომ ამ მატერიკის დასავლეთ პერიფერიას - ევროპასა (რომელსაც აკუთვნებდნენ ურალამდელ რუსეთს - ძველი გეოგრაფების „ევროპულ რუსეთს“) და აზიას (ჩინეთი, ინდოეთი, ირანი) შორის სიცარიელე იყო. რუსული თანამედროვეობის ევრაზიული მიდგომა ამ სიცარიელეს სიცოცხლით ავსებს.

ჯერ კიდევ მეცხრამეტე საუკუნიდან გზა ევროპიდან ჩინეთსა და იაპონიისაკენ რუსეთზე (დიდი ციმბირული რკინიგზა) გადიოდა. გეოგრაფია სრული უეჭველობით გვიჩვენებს, რომ ამგვარადვე უნდა გაიჭრას გზა ევროპიდან (ყოველ შემთხვევაში, ჩრდილო ევროპიდან მაინც) სპარსეთის, ინდოეთისა და ინდოჩინეთისაკენ. ჯერჯერობით ეს შესაძლებლობები რეალიზებული არ გახლავთ. ტრანსსპარსული რკინიგზის გაყვანა, რომელიც სპარსეთს ჩრდილო-დასავლეთიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ მიაქცევდა და როგორც ბრიტანული ინდოეთის, ისე ევროპის (ამიერკავკასიის, ყირიმისა და უკრაინის გავლით) სარკინიგზო ქსელს აკავშირებდა, მსოფლიო ომის წინ ლამის შესაძლებელი გახდა. დღესდღეობით, პოლიტიკურ გარემოებათა

გამო, მან უნიადაგო პროექტების სფეროში გადაინაცვლა. არ არსებობს კავშირი რუსეთის თურქესტანისა („შუაზიური რესპუბლიკები“) და ინდოეთის რკინიგზებს შორის. არ არსებობს რუსული სარკინიგზო ქსელის ორიენტაცია ევრო-ინდურ სტრანზიტო მოძრაობაზე. მაგრამ ადრე თუ გვიან ასეთი მოძრაობა ფაქტად იქცევა - სარკინიგზო, საავტომობილო სამოყვარულო თუ საჰაერო ურთიერთობის ფორმით. ამ უკანასკნელთათვის რუსეთზე გავლით მანძილის შემცირებას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვთ. რაც უფრო მეტ ძალას მოიხვეჭს საჰაერო ურთიერთობა, პირდაპირი ფრენის მისთვის ნიშანდობლივი სწრაფვით, მით უფრო გაცხადდება რუსეთ-ევრაზიის, როგორც „შუამდებარე სამყაროს“, როლი. ტრანსპოლარული ხაზების დაწესება ამ როლს კიდევ უფრო გააძლიერებს. რუსეთი შორეულ ჩრდილოეთში არსებული ვეებერთელა სივრცით ამერიკის მეზობელია. პოლუსზე, უფრო ზუსტად, პოლუსის თავზე გზის გაჭრით რუსეთი აზიისა და ჩრდილო ამერიკის შემაერთებელ რგოლად იქცევა. სტატიებში ნახსენებია აღმოსავლურ და დასავლურ საწყისთა სინთეზისაკენ ევრაზიელთა სწრაფვა. აქ უნდა მივუთითოთ ამ სწრაფვასთან გეოპოლიტიკის შესაბამისობაზე. რუსეთ-ევრაზია ძველი სამყაროს ცენტრია. მომალეთ ეს ცენტრი, და ყველა მისი ნაწილი, მატერიკულ განაპირა მხარეთა მთელი ეს სიტემა (ევროპა, წინა აზია, ირანი, ინდოეთი, ჩინეთი, იაპონია) ერთგვარ „ნატადრალად“ იქცევა. ეს სამყარო, რომელიც ევროპის საზღვართა აღმოსავლეთით და კლასიკური აზიის ჩრდილოეთით მდებარეობს, ამ ნაწილთა გამაერთიანებელი რგოლია. ეს ცხადია ახლა და უფრო მკაფიო გახდება მომავალში. „შუამდებარე სამყაროს“ გამაერთიანებლობა და მეკავშირეობა ისტორიაშიც ჩანდა. რამდენიმე ათასწლეულის განმავლობაში ევრაზიულ სამყაროს მომთაბარეები მართავდნენ. ევროპიდან ჩინეთამდე არსებული მთელი სივრცის დაკავებით, და იმავე დროს, წინა აზიასთან, ინდოეთთან, ირანთან ურთიერთობით, მომთაბარეები მკვიდრ კულტურათა გათიშულ და დაქუცმაცებულ სამყაროსთან შუამავლის როლს ასრულებდნენ. მაგალითად, ირანი და ჩინეთის ურთიერთდამოკიდებულება ისტორიულად არასოდეს ისე მჭიდრო არ ყოფილა, როგორც მონგოლთა ბატონობის ეპოქაში (XII-XIV სს.). მანამდე კი, ცამეტი-თოთხმეტი საუკუნის წინათ, მხოლოდ მომთაბარულ ევრაზიულ სამყაროში გადაიკვეთა ელინურ და ჩინურ კულტურათა გზები, როგორც ეს მონგოლეთის უახლესმა გათხრებმაც დაადასტურა. შეუვალი ფაქტების ძალით, რუსული სამყარო მოწოდებულია, შეასრულოს გამაერთიანებლის როლი ძველი სამყაროს ფარგლებში. მხოლოდ ის, თუ როგორ აღასრულებს ამ თავის მოწოდებას რუსეთი-ევრაზია, როგორ შეიძლება იქცეს და როგორ გადაიქცევა ერთ მთლიანობად ძველი მატერიკის განსხვავებულ კულტურათა ერთობლიობა, გააქრობს წინააღმდეგობებს აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის. ეს გარემოება დღეს არასაკმარისადაა გაცნობიერებული, მასში გამოხატულ შესაბამისობას თვით საგანთა ბუნება ადასტურებს. გაერთიანების ამოცანა, უწინარესად, კულტურული შემოქმედების ამოცანაა. ძველი სამყაროს ცენტრში რუსული კულტურის სახით ამოიზარდა გამაერთიანებელი და მომრიგებელი როლი ახალი და თვითმყოფადი ისტორიული ძალისა. თავისი ამოცანის გადაჭრას იგი მხოლოდ გარშემომყოფ ხალხთა კულტურებთან ურთიერთობით შეძლებს. ამ თვალსაზრისით, აღმოსავლური კულტურები მისთვის ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც - დასავლური. ერთდროულად როგორც აღმოსავლეთის, ისე დასავლეთისაკენ მიდრეკა, რუსული კულტურისა

და გეოპოლიტიკის ნიშანდობლივი თვისებაა. რუსეთისათვის ეს ორი თანაბარუფლებიანი ფრონტია - დასავლეთი და სამხრეთ-აღმოსავლეთი. მთელი ძველი სამყაროს ერთიანად და სავსებით მომცველი თვალთახედვა, უპირატესად, რუსული უნდა იყოს. თუმც დავუბრუნდეთ წმინდა გეოგრაფიულ მოვლენებს. რუსულ „ტორსთან“ შედარებით, ევროპა და აზია ძველი სამყაროს განაპირა მხარეებია. თანაც, რუსულ-ევროპული თვალსაზრისით, ევროპა არის ყველაფერი ის, რაც რუსეთის საზღვრების დასავლეთითაა, ხოლო აზია - ყველაფერი ის, რაც მის სამხრეთით და სამხრეთ-აღმოსავლეთითაა. თვით რუსეთი კი არც აზიაა, არც - ევროპა - აი, ევრაზიელთა ძირითადი გეოპოლიტიკური თეზისი. ამიტომაც არ არსებობს „ევროპული“ და „აზიური“ რუსეთი, არამედ არის მათი ნაწილები, რომლებიც მდებარეობენ ურალის დასავლეთით და აღმოსავლეთით, ისევე, როგორც არსებობენ მისი ნაწილები, რომლებიც მდებარეობენ ენისეის დასავლეთით და აღმოსავლეთით, და ა.შ. ევრაზიელები განაგრძობენ: რუსეთი არც აზიაა, არც - ევროპა, არამედ განსაკუთრებული გეოგრაფიული სამყარო. რით განსხვავდება ეს სამყარო ევროპისა და აზიისაგან? ძველი მატერიკის დასავლური, სამხრეთისა და სამხრეთ-აღმოსავლური განაპირა მხარეები გამოირჩევა როგორც თავიანთი დასერილი სანაპიროებით, ისე რელიეფის ფორმის მრავალფეროვნებით. თუმც ამის თქმა არ შეიძლება მის ძირითად „ტორსზე“, რომელიც, როგორც აღვნიშნეთ, რუსეთ-ევრაზიაა. იგი, უწინარესად, სამი დაბლობისაგან (ბელომორ-კავკასიის, დასავლეთ ციმბირისა და თურქესტანის) შედგება, შემდეგ კი მათ აღმოსავლეთით მდებარე ოლქებისაგან (მათ შორის, მდ. ენისეის აღმოსავლეთით მდებარე არც თუ მაღალმთიანი ქვეყნები). მატერიკის დასავლეთისა და სამხრეთის განაპირა მხარეები გამოირჩევა „მოზაიკურ-დანაწევრებული“ ზონალური წყობითა და არც თუ მარტივი მოხაზულობით. ბუნებრივად ტყიან ადგილებს უცნაური თანმიმდევრობით ცვლის, ერთი მხრივ, ტრამალეებითა და უდაბნოებით სავსე მხარეები, მეორე მხრივ კი - მაღალმთიანი ტუნდრა.

ძველი სამყაროს შუაგულში მდებარე დაბლობებზე ამ „მოზაიკას“ უპირისპირდება ზონების შედარებით მარტივი, „დროშისებრი“ განლაგება. ამ უკანასკნელი შენიშვნით იმ გარემოებაზე მივუთითებთ, რომ რუკაზე დატანისას იგი მოგვაგონებს დროშის ჰორიზონტალურ ზოლებად დაყოფილ მოხაზულობას. სამხრეთიდან ჩრდილოეთის მიმართულებით ერთმანეთს ცვლის უდაბნო, სტეპი და ტუნდრა. ამ ზონათაგან თითოეული წარმოქმნის ერთიან განივ ზოლს. რუსული სამყაროს საერთო განივ დაყოფას, ამასთან ერთად, კიდევ უფრო მკაფიოს ხდის იმ ქედების განივი გადაჭიმულობა, რომლებიც დასახელებულ დაბლობებს სამხრეთით შემოვლებიან: ყირიმის ქედი, კავკასიონი, კოპეტდალი, პარაპამიზი, გინდყუმი, ტიან-შანის ძირითადი ქედები, ტიბეტის განაპირა მხარის ჩრდილოეთით მდებარე ქედები, ინ-შანი, დიდი ჩინური კედლის რაიონში. ჩვენ მიერ დასახელებულთაგან უკანასკნელი ქედები, რომლებიც იმავე ზოლში მდებარეობენ, რომელშიც დასახელებულნი, სამხრეთით გარს ერტყმიან ამაღლებულ ვაკეს, გობის უდაბნოს რომ უჭირავს. იგი ჯუნგარის კარიბჭით თურქესტანის დაბლობს უკავშირდება.

ძველი სამყაროს მატერიკის ზონალურ დაყოფაში შესაძლოა შევნიშნოთ ნიშნები ერთგვარი აღმოსავლურ-დასავლური სიმეტრიისა, რაც იმით გამოიხატება, რომ აღმოსავლეთით

ამ მოვლენის ხასიათი დასავლურს ემთხვევა და მატერიკის შუაგულში მიმდინარე მოვლენის ხასიათისაგან განსხვავდება. მატერიკის როგორც აღმოსავლეთი, ისე დასავლეთი განაპირა მხარეები (შორეული აღმოსავლეთიც, ევროპაც) ჩრდილოეთ განედის 35 და 60 გრადუსზე ბუნებრივად ტყიანია. აქ ბორეალური ტყეები უშუალოდ ერწყმის სამხრეთის ფლორას და თანდათანობით გადადის მასში. ამის მსგავსს ვერაფერს ვნახავთ შუაგულ სამყაროში. იქ სამხრეთის ფლორის ტყეები მხოლოდ მთიან ოლქებშია (ყირიმი, კავკასია, თურქესტანი). ისინი ჩრდილოეთის ფლორას ანუ ბორეალურ ტყეებს არ ემეზობლებიან, ვინაიდან ერთიანი ტრამალურ-უდაბნოური ზოლით არიან გამოყოფილნი. ძველი სამყაროს შუაგული, ამგვარად, შესაძლოა განვსაზღვროთ სტეპისა და უდაბნოს ზოლის ოლქად, რომელიც უწყვეტად გრძელდება კარპატებიდან ხინგანამდე, მისი მთიანი შემოწერილობით (სამხრეთში) და რაიონებით, მისგან ჩრდილოეთით რომ მდებარეობენ (სატყეო და ტუნდრული ზონები). სწორედ ამ სამყაროს უწოდებენ ევრაზიელები ევრაზიას, ამ სიტყვის ზუსტი მნიშვნელობით (*Eurasia sensu stricto*). იგი უნდა გავარჩიოთ ა. ფონ ჰუმბოლდტისეული ძველი „ევრაზიისაგან“, რომელიც მთელ ძველ მატერიკს მოიცავდა (*Eurasia sensu latiore*).

ევრაზიის დასავლეთი საზღვარი გადის შავი ზღვისპირეთ-ბალტიისპირეთის გადაკვეთაზე, ანუ ოლქში, სადაც მატერიკი ვიწროვდება (ბალტიისა და შავ ზღვებს შორის). აქ, ჩრდილო-დასავლეთიდან სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ, გადის რამდენიმე დამახასიათებელი ბოტანიკურ-გეოგრაფიული საზღვარი, მაგალითად, ურთხლის, წიფლისა და სუროს აღმოსავლეთის საზღვარი. თითოეული მათგანი ბალტიის ზღვის ნაპირზე იწყება და შავი ზღვის ნაპირებამდე აღწევს. დასახელებულ საზღვართა დასავლეთით, ანუ იქ, სადაც ზემოთ მოხსენიებული ჯიშები ხარობს, ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ სატყეო ზონის გავრცელებას უწყვეტი ხასიათი აქვს. მათ აღმოსავლეთით იწყება ჩრდილოეთის სატყეო და სამხრეთის სასტეპო ზონებად დაყოფა. სწორედ ეს საზღვარი შეიძლება მივიჩნიოთ ევრაზიის დასავლეთ საზღვრად, ანუ მისი საზღვარი აზიასთან შორეულ აღმოსავლეთში გადადის გრძედებში, სადაც ერთიანი სასტეპო ზონები სოლისებრად იჭრება წყნარ ოკეანესთან მიახლოებისას, ანუ ხინგანის გრძედებში.

ევრაზიული სამყარო არის „ზონების პერიოდული, და ამავე დროს, სიმეტრიული სისტემის სამყარო“. ევრაზიის ძირითად ზონათა საზღვრები მნიშვნელოვანი სიზუსტით შეეფარდება განსაზღვრული კლიმატური საზღვრების გავლებას. მაგალითად, ტუნდრის სამხრეთი საზღვარი უდრის იმ პუნქტების გამაერთიანებელ ხაზს, რომელთა საშუალო წლიური შეფარდებითი ტენიანობა დღის 1 საათზე დაახლოებით 79, 5 %-ია (დღის პირველ საათზე შეფარდებით ტენიანობას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს მცენარეთა სიცოცხლისა და ნიადაგისათვის). სატყეო ზონის სამხრეთი საზღვარი გადის ამავე შეფარდებითი ტენიანობის მქონე პუნქტების შემაერთებელ ხაზზე: ტენიანობა აქ უდრის 67,5 %-ს. სტეპის სამხრეთ საზღვარზეც (იქ, სადაც სტეპი უდაბნოს ესაზღვრება) დღის პირველ საათზე 55, 5% შეფარდებითი ტენიანობაა. უდაბნოში იგი ყოველთვის ამ სიდიდეზე დაბალია. აქ ყურადღებას იპყრობს იმ ინტერვალთა თანაბრობა, რომლებიც მოიცავენ სატყეო და სასტეპო ზონებს. ამგვარი

დამთხვევა და ინტერვალთა ამგვარივე განაწილება შესაძლოა სხვა თავისებურებებითაც დადგინდეს (იხ. ჩვენი წიგნი „რუსეთის გეოგრაფიული თავისებურებანი“, ნაწილი პირველი, პრაღა, 1927). სწორედ ეს გვაძლევს საფუძველს, „რუსეთ-ევრაზიის ზონათა პერიოდულ სისტემაზე“ ვილაპარაკოთ. ისიც სიმეტრიული სისტემაა, მაგრამ უკვე არა აღმოსავლურ-დასავლური სიმეტრიის თვალსაზრისით, რომელიც მანამდე ვახსენეთ, არამედ სამხრეთ-ჩრდილოური სიმეტრიისა. ჩრდილოეთის უტყეობას (ტუნდრა) აქ ერთვის სამხრეთის უტყეობა (ტაიგა). შავმიწა ნიადაგის ზონის შუა ნაწილებში ნიადაგში კალციუსის შემადგენლობა და გუმუსის პროცენტი სიმეტრიულად იკლებს ჩრდილო და სამხრეთი მხარეებისაკენ. მოვლენათა სიმეტრიული განაწილება იგრძნობა ნიადაგის შეფერილობის თვალსაზრისითაც. ყველაზე მეტ ინტენსიობას ის აღწევს ჰორიზონტალური ზონის შუა ნაწილებში. ჩრდილოეთისაკენ ისევე, როგორც სამხრეთისაკენ, იგი სუსტდება (ყავისფერიდან თეთრში გადადის). ქვიშნარისა და ქვიანი სუბსტრატის თვალსაზრისით - ტყიან და სტეპიან ზონათა საზღვრიდან სიმეტრიულად ცალკეედება ჩრდილოეთით - სტეპური კუნძულები, ხოლო სამხრეთით - „კუნძულოვანი“ ტყეები. რუსული მეცნიერება ამ მოვლენებს „ექსტრაზონალურს“ უწოდებს. ტყიან ზონაში არსებული სტეპური უბნები შეიძლება „სამხრეთულად“ დავახასიათოთ, ხოლო სტეპებში არსებული კუნძულოვანი ტყეები „ჩრდილოური“ მოვლენაა. სატყეო ზონის სამხრეთულ ფორმაციებს სტეპის ჩრდილოური ფორმაციები შეესაბამება. ძველი სამყაროს არც ერთ სხვა ადგილზე ზონალური სისტემის ფარგლებში გადასვლის თანმიმდევრულობა, მისი „პერიოდულობა“, და ამავე დროს, „სიმეტრიულობა“ ისე მკაფიოდ არ გამოიხატება, როგორც - რუსეთ-ევრაზიის ვაკეზე. რუსული სამყარო აღჭურვილია უკიდურესად გამჭვირვალე გეოგრაფიული სტრუქტურით. ამ სტრუქტურაში ურალი სულაც არ თამაშობს იმგვარ განმსაზღვრელ და გამმიჯნავ როლს, როგორც მას მიაწერდა (და დღემდე მიაწერს) გეოგრაფიული „ვამპუკა“. ურალი, „საკუთარი ოროგრაფიული და გეოლოგიური თავისებურებების წყალობით, არათუ ყოფს, არამედ, პირიქით, მჭიდროდ აერთიანებს „ურალამდელ და ამიერურალის რუსეთს“, რითაც კიდევ ერთხელ ამტკიცებს, რომ ორივე მათგანის ერთობლიობა გეოგრაფიულად ევრაზიის ერთ განუყოფელ კონტინენტს შეადგენს“. ტუნდრა, როგორც ჰორიზონტალური ზონა, განლაგებულია ურალის დასავლეთითაც და აღმოსავლეთით. ტყეც ორივე მხრიდან აკრავს. იგივე ვითარება გვაქვს სტეპსა და უდაბნოსთან დაკავშირებითაც (ეს უკანასკნელი ურალის სამხრეთ გაგრძელებას - მუგოჯარს აღმოსავლეთიდანაც გარს შემოვლებია და - დასავლეთიდანაც). ურალის საზღვარზე ჩვენ ვერ ვამჩნევთ გეოგრაფიული მდგომარეობის არსებით ცვლილებას. გაცილებით მნიშვნელოვანია „ორ ზღვას შუა“ არსებული გეოგრაფიული მიჯნა ანუ შავ და ბალტიის ზღვებს შორის არსებული სივრცე, ერთი მხრივ, ბალტიის ზღვა, მეორე მხრივ კი - ჩრდილო ნორვეგიის ზღვისპირეთი. რუსეთ-ევრაზიის თავისებური, უკიდურესად მკაფიო და, ამავე დროს, მარტივი გეოგრაფიული სტრუქტურა დაკავშირებულია რამდენიმე უმთავრეს გეოპოლიტიკურ გარემოებასთან. ევრაზიული სამყაროს ბუნება არახელსაყრელია სხვადასხვაგვარი - პოლიტიკური, კულტურული თუ ეკონომიკური სეპარატიზმისათვის. ევროპისა და აზიის „მოზაიკური დანაწევრებულობა“ ხელს უწყობს მცირე, დახშული, განკერძოებული სამყაროების

წარმოქმნას. აქ არსებობს მატერიალური წანამდღვრები მცირე სახელმწიფოების, განსხვავებული კულტურული წყობის ქალაქებისა თუ პროვინციების, ეკონომიკური ოლქების არსებობისათვის, რომელნიც ვიწრო სივრცეში ფართო სამეურნეო მრავალფეროვნებით გამოირჩევიან. სხვა ვითარებაა ევრაზიაში. ზონათა „დროშისებრი“ ადგილმდებარეობის ფართოდ აჭრილი სფერო ზემოთქმულის საწინააღმდეგოა. უსაზღვრო ვაკე ჰორიზონტს აფართოებს, გეოპოლიტიკურ კომბინაციებს დიდ შესაძლებლობებს უქმნის. ხმელეთზე გადაადგილებისას სტეპებისა და ტყეების, წყლით კი - უამრავი მდინარისა და ტბის გარემოცვაში ადამიანი აქ მუდმივ მიგრაციას განიცდიდა, გამუდმებით იცვლიდა საცხოვრისს. ეთნიკური და კულტურული ელემენტები ინტენსიურად ურთიერთმოქმედებდნენ, ჯვარედინდებოდნენ და ერთმანეთს ერეოდნენ. ევროპასა და აზიაში დროდადრო შესაძლებელი იყო მხოლოდ საკუთარი ინტერესებით ცხოვრება. ევრაზიაში ასე ყოფნა ისტორიული მნიშვნელობით მხოლოდ უაღრესად მოკლე ვადით თუ შეიძლება. ევრაზიის ჩრდილოეთით არის ასობით ათას კვადრატულ კილომეტრზე გადაჭიმული ტყეები, რომლებშიც სახნავად ერთი ჰექტარიც კი არ გამოდგება. როგორ უნდა იცხოვრონ აქაურებმა უფრო სამხრეთით მდებარე ოლქებთან შეუხებლად? სამხრეთში დაახლოებით იმავე სიდიდის სივრცეში მესაქონლეობისა და ნაწილობრივ, მიწათმოქმედებისათვის ვარგისი სტეპებია, თუმც ათასობით კვადრატულ კილომეტრზე ერთ ხესაც კი ვერ იპოვი. როგორ უნდა იცხოვრონ ამ ოლქების მკვიდრებმა ჩრდილოეთთან სამეურნეო ურთიერთქმედების გარეშე? ევრაზიის ბუნება გაცილებით მეტად უკარნახებს ადამიანებს პოლიტიკურ, კულტურულ და ეკონომიკურ გაერთიანებას, ვიდრე ამას ევროპასა ან აზიაში ვხვდებით. სწორედ ევრაზიულ სტეპთა და უდაბნოთა ფარგლებში ტყუილად როდი არსებობდა ბევრი თვალსაზრისით იმგვარი „უნიფიცირებული“ და მთელი სივრცის მომცველი წყობა, როგორც მომთაბარეობა გახლდათ: უნგრეთიდან მანჯურიამდე; ასევე, ისტორიის განმავლობაში - სკვითებიდან ვიდრე თანამედროვე მონგოლებამდე. ევრაზიის სივრცეებში ტყუილად როდი უცდიათ ისეთი დიდი პოლიტიკური გაერთიანებების შექმნა, როგორც სკვითთა, ჰუნთა, მონგოლთა (მე-13-14 სს.) და სხვ. იყო! ეს მცდელობანი მოიცავდა არა მხოლოდ ტრამალებსა და უდაბნოებს, არამედ მათ ჩრდილოეთით მდებარე სატყეო ზონას და უფრო სამხრეთით - ევრაზიის „მთიანი გარემოცვის“ ოლქს. ევრაზიაში ტყუილუმბრალოდ კი არ სუფევს „ხალხთა ძმობის“ გამორჩეული სულისკვეთება, რომელიც უაღრესად განსხვავებული რასების ხალხთა - გერმანელების (ყირიმელი გოთები), სლავები, ტუნგუს-მანჯურიელები, ფინელები, თურქები, მონგოლები - საუკუნოვანი კულტურული ურთიერთობიდან იღებს სათავეს. „ხალხთა ძმობა“ იმით გამოიხატება, რომ აქ არ არსებობს ოპოზიცია „მაღალი“-„დაბალი“ რასა, ურთიერთმიზიდულობა აქ უფრო ძლიერია, ვიდრე განცალკევება, აქ იოლად იღვიძებს „საერთო საქმის ნება“. თავისი პირველი თავიდან უკანასკნელამდე ევრაზიის ისტორია ამის დასტურია. სწორედ ეს ტრადიციები აღიქვა რუსეთმა თავის ძირითად ისტორიულ საქმედ. მე-19 და მე-20 ს. დამდეგს ეს ტრადიციები დროდადრო იმღვრეოდა საგანგებო „მედასავლეთეობით“, რომელიც რუსებისაგან ითხოვდა, რომ თავი „ევროპელებად“ შეეგრძნოთ (როგორებიც სინამდვილეში არ იყვნენ) და სხვა ევრაზიელ ხალხებს „აზიატებადა“ და „დაბალი რასის“ წარმომადგენლებად მიიჩნევდნენ. ასეთ მიდგომას რუსეთისათვის უბედურების გარდა არაფერი

მოუტანია (მაგალითად, მეოცე საუკუნეში რუსების მიერ განხორციელებული შორეულადმოსავლური ავანტიურა). უნდა დავიმედდეთ, რომ ამჟამად ეს კონცეპცია რუსულ ცნობიერებაში სავსებით დაძლეულია და რუსული „ევროპეიზმის“ ემიგრაციას თავშეფარებული ნაშთები ყოველგვარ ისტორიულ მნიშვნელობასაა მოკლებული. მხოლოდ ამ ნაყალბევი „მედასავლეთეობის“ გადალახვით ეხსნება გზა ევრაზიელი ხალხების - სლავთა, ფინელთა, თურქთა, მონგოლთა და სხვ. - ნამდვილ ძმობას. ევრაზიას ძველ სამყაროში ადრეც უთამაშია გამაერთიანებლის როლი. თანამედროვე რუსეთმა, ამ ტრადიციის ათვისებით, ერთხელ და სამუდამოდ უნდა უარყოს იმ ძველი მეთოდებით გაერთიანების შესაძლებლობა, რომლებიც ყავლგასული და ძლეული ეპოქებისთვისაა ნიშანდობლივი - ძალადობისა და საომარ მეთოდებს ვგულისხმობთ. თანამედროვე პერიოდში საკითხი ეხება კულტურული შემოქმედების, შთაგონების, გასხივოსნების, თანამშრომლობის გზებს. სწორედ ყოველივე ამას გულისხმობენ ევრაზიელები. კავშირურთიერთობის თანამედროვე საშუალებათა მიუხედავად, ევროპისა და აზიის ხალხები დიდწილად ჯერ კიდევ თავიანთ გალიებში სხედან, ჯერ კიდევ კერძო ინტერესებით მოქმედებენ. ევრაზიული „ადგილგანვითარება“, თავისი ძირითადი ნიშან-თვისებების თანახმად, საერთო საქმისაკენ მოგვიწოდებს. ევრაზიელ ხალხთა დანიშნულება საკუთარი მაგალითით ამ გზაზე სხვა ხალხების დაყენებაა. მსოფლიო საქმისათვის მაშინ გახდება გამოსადეგი ეთნოგრაფიული ნათესაობის ის კავშირები, რომლებითაც ზოგი ევრაზიელი ხალხი ზოგ არაევრაზიულ ნაციას უახლოვდება: რუსების ინდოევროპული კავშირები, ევრაზიელ თურქთა წინააზიური და ირანული ურთიერთობები, შეეხების ის წერტილები, რომლებიც არსებობს ევრაზიელ მონგოლთა და აღმოსავლეთ აზიის ხალხებს შორის. ყველა ეს კავშირი შესაძლოა გამოდგეს ახალი, ორგანული კულტურის საშენებლად თუმც ძველი, მაგრამ ჯერ კიდევ (გვსურს, გვწამდეს!) ყმაწვილი, დიდი მომავლის მქონე სამყაროსი.